

Модернізація національної безпеки України в умовах війни з Росією

УДК 351.861(477):327.5:355.01 – 025.26
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-6.5>

Лісовський Володимир Миколайович
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та конституційного права
Національного університету
кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9,
Миколаїв, Україна

Соціальне оновлення українського суспільства на сучасному етапі розвитку здійснюється у складний і кризовий період, який зумовлює психотравмуючий вплив як на соціум у широкому сенсі, так і на певну особистість зокрема. Війна на Сході України, соціально-політична нестабільність у суспільстві – це фактори, що призводять до фізичних і психологічних травм багатьох верств населення. Така ситуація безпосередньо відображається на соціально-політичному, соціально-правовому, соціально-економічному житті держави і суспільства. Зокрема, ця ситуація відзначається зниженням правової культури у суспільстві, знеціненням правових норм, цінностей, орієнтирів, концептуальної дезорієнтації особистості та загостренням криміналізації соціуму. На думку автора, наслідками кризи у різних сферах життя суспільства стають загальносоціальні модифікації різного характеру, а саме: зниження деперсоналізованої довіри до сучасних інститутів державності, деформація правової культури у суспільстві, знецінення актуальних правових норм, руйнація попередніх цінностей, згорання наявних орієнтирів. Усе це веде до падіння рівня соціального оптимізму, до загострення криміналізації соціуму тощо. З огляду на це головна ідея полягає у тому, що захист національних інтересів як основи національної безпеки України необхідно розглядати в ракурсі історичної взаємодії народностей. Звертається увага на національні інтереси України щодо збереження стратегічної рівноваги в наявному геополітичному оточенні в питаннях зміцнення національної і міжнародної безпеки. Натомість системний підхід показав свою ефективність під час визнання такого багатогранного явища, як цілісність території України, а також під час розробки комплексного підходу до ідентифікації загроз цілісності території держави. Автор виокремлює основні загрози територіальній цілісності України на сучасному етапі державотворення, такі як: вторгнення Росії на окремі українські території; розв'язання військової агресії на Сході України; інформаційна війна проти України, загроза кібербезпеці та безпеці інформаційних ресурсів, які фактично є знаряддям захисту на територіальну цілісність України. Найбільшою загрозою національній безпеці та територіальній цілісності України, на думку автора, є масова підтримка сепаратистських проявів в Україні.

Ключові слова: державний суверенітет, територіальна цілісність держави, фактори ризику, міжнародна безпека, сепаратизм.

Вступ. Багатовіковий досвід людства дає підстави стверджувати, що безпека – це одна з найголовніших цілей, невід'ємна складова частина діяльності людей, суспільств, держав, світової спільноти народів, основна умова їх існування. Якщо брати до уваги українське суспільство, то завдання збереження території Батьківщини для нащадків завжди розглядалося українськими поколіннями як загальнонаціональне завдання. На жаль, упродовж століть з різних мотивів територія української державності не раз була васалом інших держав, а народ був у неволі на своїй же рідній землі. Тому сьогодні ми – український народ – не можемо допустити, щоб ще раз сталося поневолення з боку Росії. На нашу думку, нове століття проявило духовно-ціннісну кризу, котра призвела людство до падіння моральності та поширення екстремізму, сепаратизму, шовінізму, радикалізму та тероризму. Поява багатополлярної глобалізаційної системи в світі торкнулася всіх сфер людського буття. Розвиток інформаційних технологій, зокрема поява інтернету практично у кожній родині, здійснив революцію у людській свідомості та змусив владу у державах світу «прокинутися» та почати працювати відповідно до вимог часу у питаннях внутрішньої та зовнішньої політики з метою націо-

нального захисту держав. Традиційна війна змінилася принципово новими формами протистояння, перемога в яких досягається не за допомогою зброї та звичних способів ведення війни, а шляхом масованого використання нових засобів інформаційної зброї. Ця зброя не вбиває людину, а впливає на її психіку та свідомість. Це відбувається, як правило, коли у країні політична криза або йде війна. Така ситуація безпосередньо відображається на соціально-політичному житті держави та суспільства. Ідеться про знецінення правових норм, цінностей, орієнтирів, концептуальну дезорієнтацію особистості та загострення криміналізації соціуму. Крім того, значна частина населення опинилась у стані хронічної невизначеності, безпорадності. Яскравим прикладом упровадження інформаційних технологій за допомогою шпигунства, диверсій і кібератак є Російська Федерація, котра шляхом замаскованої пропаганди призвела до того, що молоде покоління на окупованих територіях виховується в душі «руського мира». Аналізуючи гібридну війну Путіна, коли Росія окупувала частину території України – Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, розв'язала воєнну агресію на Сході України, слід мати на увазі один дуже важливий аспект, що ця війна стала, на превеликий

жаль, тимчасово успішною для агресора завдяки підтримці місцевого населення як Криму, так і Донбасу. Кожен аспект має свої вигоди та ризики для національної безпеки, дає простір для співпраці держав та породжує протиріччя в їхніх інтересах.

Шеф британської розвідки М ІС Е. Паркер вперше за 107 років діяльності служби виступив із публічною заявою 1 листопада 2016 року у виданні "The Guardian", де наголосив, що Росія веде сьогодні діяльність по всій Європі та у Великій Британії. Він зауважив: «Вона (Росія) використовує весь спектр державних органів для просування своєї зовнішньої політики за кордоном у все більш агресивний спосіб – за допомогою пропаганди, шпигунства, диверсій і кібератак [20].

Мета та завдання. Метою дослідження є аналіз загроз територіальної цілісності держави, апробація комплексного підходу до ідентифікації цих загроз, надання пропозицій щодо зниження ризиків порушення територіальної цілісності України за умов глобалізації. Про безпеку держави, її єдність, проблеми взаємовідносин органів державної влади України сьогодні дуже часто наголошують учені та політики. Ці проблеми висвітлюються у спеціальних публікаціях та у засобах масової інформації. Однак є ще чимало невивчених питань та тих, які не отримали однозначного вирішення та потребують поглибленого теоретичного опрацювання. Відповідно до поставленої мети до пріоритетних завдань дослідження належать такі: аналіз змісту поняття «безпека держави»; розробка методологічних аспектів комплексного підходу до ідентифікації небезпек та загроз територіальної цілісності України.

Методи дослідження. Цілісність території України забезпечує багато механізмів, серед яких на перший план виходить нація з її культурною самоідентифікацією та політичною системою суспільства, основним атрибутом якої є держава. Інституційний підхід став необхідним для дослідження впливу міжнародних та регіональних організацій на цілісність території України та осмислення причин виникнення територіальних проблем держави в умовах її трансформації.

Результати. Зауважимо, що зниження рівня небезпеки цілісності території України можна досягти тільки завдяки постійному збору інформації про виклики, небезпеки та загрози; аналізу та уявленню про картину загроз; розробці пропозицій політичного керівництва країни про вибір пріоритетів, методів та засобів реагування на загрози. Загроза – це явище, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або спроможні унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів і збереження національних цінностей держави. Загрози територіальній цілісності України були актуалізовані фактом окупації частин Донецької та Луганської областей, а також анек-

сією Автономної Республіки Крим і міста Севастополя з боку Російської Федерації. Ці події та явища свідчать про гостру потребу розробки та впровадження системної та дієвої політики забезпечення територіальної цілісності України, а також вказують на недоліки та недостатність тих засобів, що спрямовані на захист територіальної цілісності держави в межах чинної системи національної безпеки. Сьогодні українське суспільство перебуває не в кращому стані, адже його продовжує трясти соціально-політична криза, з якої Україна повністю не вийшла. Інформаційні війни породили необхідність розробки та проведення державних заходів у сфері забезпечення інформаційної безпеки, які б відповідали вимогам часу. Під час розробки шляхів та методів модернізації держави перед Президентом та Урядом країни постало таке питання: «Яку політичну систему потрібно створити, щоб державна влада, правляча партія та інші політичні інститути змогли найефективніше сприяти політичному, економічному, військовому, соціальному та культурному розвитку?» Під час пошуку відповіді на це питання закономірно почали з'являтися концепції політичної модернізації, центральною проблемою яких став аналіз політичних систем сучасного періоду. Ускладнення цього процесу розкриті у роботі С. Гантінгтонома «Політичний порядок у мінливих суспільствах». Американський політолог аналізує взаємозв'язок між політичним та економічним розвитком та роль, яку відіграють суспільні зв'язки й залученість громадян у політику. Він досліджує те, як відбувається перехід від країн третього світу до розвинених, а також те, який вплив мають політичні інституції та форми правління на процеси становлення держав.

Отже, вибір пріоритетних чинників залежить від характеру правлячої еліти, зацікавленої у продовженні свого панування, від міжнародного визнання і від зменшення ймовірності внутрішніх заворушень [4]. Якщо спробувати дати загальне визначення політичної модернізації, то можна виокремити головні моменти, котрі характеризують її суть. Політична модернізація – це зростання здатності політичної системи постійно й успішно адаптуватися до нових зразків соціальних завдань і створювати нові види інститутів, завдань, що забезпечують не тільки контроль над ресурсами, але й канали для ефективного діалогу між урядом і населенням [7]. Таким чином, задоволення соціальних вимог, централізована держава й політична участь – це головні характеристики формування модернізації у політичній сфері. Для обґрунтування пропозицій щодо державного реагування на загрози територіальній цілісності України здійснимо аналіз актуальних проблем забезпечення територіальної цілісності України. Глобалізаційні процеси, що залучають державу в нові геополітичні виміри, де, окрім позитивних моментів,

є і деструктивні фактори цілісності території, про які в середовищі вчених поки що не склалися ясні уявлення, диктують необхідність теоретично осмислити те, що відбувається, і усвідомити те, наскільки сучасна геополітика є безпечною. У теорії національної безпеки виникла потреба у переосмисленні методологічних підходів до дослідження сутності захисту політичних, економічних, військових та інших інтересів держави та створенні правової бази, котра була б спрямована на формування середовища забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації. Базовим нормативно-правовим документом із зазначеної проблеми є Конституція України [10]. Закон України «Про національну безпеку України» відповідно до Конституції України визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантують суспільству і кожному громадянину захист від загроз. У Законі визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сфері національної безпеки і оборони та створюється основа для євроатлантичної інтеграції [8]. Крім того базовими нормативно-правовими документами із зазначеної проблеми є укази президента, Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» (документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки) [16]. Також визначальними у цій сфері є такі документи: Стратегія воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона» (документ, у якому визначена система поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності) [17]; Стратегія кібербезпеки України (документ довгострокового планування, що визначає загрози кібербезпеці України, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства та держави, адже забезпечення кібербезпеки є одним із пріоритетів у системі національної безпеки України) [18]; Стратегія зовнішньополітичної діяльності України (утвердження України у світі як сильної та авторитетної європейської держави, здатної забезпечити сприятливі зовнішні умови для стійкого розвитку і реалізації свого потенціалу, економіки та українського суспільства. В основі зовнішньополітичної діяльності України лежить стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі (ЄС) та в Організації Пів-

нічноатлантичного договору (НАТО), закріпленого у Конституції України [19].

За сучасних умов, що склалися для «стабілізаційних заходів», новостворені правові документи є найбільш прийнятними, адже вони відображають загальний стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Суть стратегій полягає в тому, щоб зіграти на випередження своїх опонентів із врахуванням як обмежених спроможностей України, так і міжнародної підтримки (санкції, місії спостерігачів тощо). Перевагами вказаних стратегій є те, що кожна дія супротивника знаходить адекватну відповідь у військовому, політичному, дипломатичному, економічному вимірах завдяки узгодженим діям України з партнерами, що надають міжнародну підтримку. Також ці стратегії дозволяють вирішити проблемні питання мирним шляхом в рамках міжнародного права.

Упродовж багатьох років під час створення та існування незалежної України домінував спрощений підхід до ідентифікації небезпек та загроз цілісності території країни. Політики аналізували лише ті загрози, які їх цікавили, а потім пропонували заходи щодо їх нейтралізації. У результаті склалося фрагментарне уявлення про загрози. Цей недолік призвів до ситуації, у якій заходи, що вживалися державою, були спрямовані проти одних загроз, а реальна небезпека виникла в іншому напрямку. Російські війська під час війни в Криму та на Сході України фактично перетворили Крим і ОРДЛО на дослідницькі полігони для тестування нового російського озброєння та військової техніки, а також для перевірки нових концепцій застосування російських військ та проведення спеціальних операцій. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг у телефонній розмові з Президентом України Володимиром Зеленським 6 квітня 2021 р. висловив серйозну стурбованість військовою діяльністю Росії в Україні та навколо неї, особливо постійним порушенням режиму припинення вогню. «НАТО, – затвердив Єнс Столтенберг, – твердо підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Ми залишаємося відданими нашому тісному партнерству» [3]. Прагнучи перешкодити волі Українського народу до європейського майбутнього, Росія намагається зруйнувати єдність демократичного світу, ревізувати світовий порядок, підірвати основи міжнародної безпеки. Великий договір «Про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і РФ» від 1997 р., який був ідеологічною основою й опорною конструкцією всієї системи договірно-правових відносин Києва і Москви, став практично зруйнованим. Закріплені в численних спільних деклараціях базові дружні цінності втратили навіть формальний сенс [6]. У цій ситуації стає все більш зрозумілим, що сучасна криза є не

стільки економічною, скільки кризою системи цінностей та системи уявлень про глобальні процеси, тобто гуманітарною кризою. Президент Володимир Зеленський під час виступу на форумі «Україна 30. Міжнародна політика» у Києві звернув увагу на глобальні та регіональні конфлікти в сучасному світі. Президент України зробив спробу попередити країни, що напруга та кількість конфліктів зростають, а окремі держави нав'язують підходи до міжнародних взаємин, що порушують глобальний правопорядок. Протидія агресорові, забезпечення суверенітету й відновлення територіальної цілісності України є найвищим пріоритетом роботи української влади і народу в цілому [1]. Слід зауважити, що з точки зору теорії систем будь-який конфлікт являє собою процес виведення системи-конкурента зі стану рівноваги з метою її подальшого повалення та отримання перемоги. Так, на нашу думку, відбувалося за часів президенства Віктора Януковича та його уряду. Це призвело до дестабілізації суспільно-політичної, економічної та військової систем, які завжди були найважливішими у зміцненні держави. Таке порушення державної рівноваги призвело до Євромайдану, а згодом до Революції гідності як боротьби українських громадян за свої права, що стала наймасштабнішою подією в новітній історії України. Український народ довів свою відданість свободі, свою гідність, заплативши, однак, на превеликий жаль, за такі цінності найвищу ціну – життя учасників акцій протесту, героїв України, названих Небесною Сотнею. Революція гідності відкрила вікно можливостей для якнайважливіших змін в Україні, але не змогла зупинити ворога на південному та східному напрямках. Анексія Росією Криму і міста Севастополь, розв'язання воєнної агресії на Сході України стали, на жаль, тимчасово успішними для агресора завдяки підтримці місцевого населення як Криму, так і Донбасу. Усе це потребує розробки нових підходів у політиці деокупації і реінтеграції Донбасу з урахуванням як зовнішніх обставин, так і процесів усередині України та тенденцій на окупованих територіях [13]. Доведено, що глобалізація як явище, що об'єктивно склалося у світовому співтоваристві, істотно впливає на формування середовища забезпечення національної безпеки будь-якої держави і безпосередньо позначається на всіх основних сферах суспільного життя – політичній, економічній, оборонній (військовій), державній та духовній. Аналізуючи сценарії розвитку глобальних проблем, Президент Володимир Зеленський на 76 сесії Генасамблеї ООН дуже влучно прокоментував слова Президента РФ Володимира Путіна, сказані в Мюнхені у 2007 р. та на Генасамблеї ООН у 2015 р.: «Любая война может привести к обрушению всей архитектуры международных отношений. Тогда у нас действительно не останется никаких правил, кроме права сильного. Это

будет мир, в котором вместо коллективной работы будет главенствовать эгоизм, мир, в котором будет всё больше и больше диктата, и всё меньше равноправия, меньше реальной демократии и свободы. Ведь что такое государственный суверенитет? Это прежде всего вопрос свободы, свободного выбора своей судьбы для каждого человека, для народа, для государства» [2].

Цією промовою російського лідера Президент України Володимир Зеленський застерігає уже не вперше лідерів держав світу, що будь-яка війна сьогодні – це найбільша загроза всій цивілізації. Це означає, що у світі більше ніхто не почуватися в безпеці і не може заховатися за міжнародним правом, як за кам'яною стіною [2].

Сьогодні з урахуванням того, що в світі постійно відбуваються конфлікти різного характеру, котрі переростають у війни, питаннями безпеки та територіальної цілісності займаються науковці та державні діячі майже всіх країн світу. З появою перших держав у світі з'явилося поняття «безпека». Це поняття упродовж багатьох століть отримало багато смислових відтінків, які досі доповнюються. Серед яких можна виокремити такі: безпека як внутрішнє самовідчуття людини, безпека як необхідна умова індивідуальної свободи, безпека як умова розвитку соціуму, безпека як відсутність загроз та небезпек, техногенна безпека, національна безпека, безпека як стан держави або міжнародного співтовариства держав. Ще Аристотель, Н. Макіавеллі, Б. Спіноза, Дж. Лок та інші мислителі минулого виявили, що за сильної держави з мудрим керівництвом надійно забезпечується цілісність, суверенність суспільства, його процвітання. «Безпека – головна чеснота держави», – зазначав Б. Спіноза, а Ж.-Ж. Руссо вважав «турботу про самозбереження» найважливішою турботою держави [9]. На нашу думку, найбільш доступно у політико-правовому напрямі розкрив поняття «безпека» та «права людини у державі» третій президент США Томас Джефферсон, який є автором Декларації незалежності США 1776 р. Він вклав у документ таку норму: «Усі люди створені рівними, і всі вони обдаровані своїм Творцем деякими невідчужуваними правами, до числа яких належать такі: життя, свобода і прагнення до щастя. Для забезпечення цих прав серед людей засновані уряди, що застосовують свою справедливу владу за згодою керованих. Якщо ж дана форма уряду стає згубною для цієї мети, то народ має право змінити або знищити її і заснувати новий уряд, заснований на таких принципах і з такою організацією влади, які, на думку цього народу, більше можуть сприяти його безпеці й щастю» [5]. Поняття «безпека» сучасними вченими та практиками розглядається з різних позицій. Однак найпоширенішим став підхід, який закріплений у статті 1 Закону України «Про національну безпеку України»: «Національна без-

пека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [8]. Безумовно, величезний досвід вирішення проблем забезпечення безпеки в різних сферах життєдіяльності суспільства нагромаджено у дослідженнях вітчизняних вчених, таких як В. Горбулін, Г. Ситник, О. Власюк, О. Литвиненко, С. Кононенко, В. Фурашев, В. Горовенко, О. Дзьобань, Б. Парохонський, М. Требін, В. Абрамов, С. Борисович, А. Дацюк, В. Мандрагеля, Р. Марутян, Ю. Мельник, О. Соснін та ін. Найбільш повне та змістовне визначення поняття «безпека держави» міститься в праці В. Горбуліна, О. Власюка, С. Кононенка «Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна», де розглянуто політико-теоретичні, геополітичні, культурно-історичні й зовнішньополітичні аспекти збройного конфлікту на Донбасі. У широкому розумінні національна безпека України – це спосіб самозбереження українського народу, який досягнув рівня організації у формі незалежної держави, від можливих реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз [14]. Український науковець Григорій Ситник вважає, що «безпека – це, з одного боку, тенденції розвитку й умови життєдіяльності соціуму, котрі визначаються відповідними настановами, за яких забезпечується збереження їх якісної визначеності та вільне, тобто таке, що відповідає їх природі, функціонування, а з іншого боку, – це захищеність цього функціонування від потенційних і реальних загроз» [15]. Інший підхід до трактування поняття «безпека» пропонують вчені А. Дацюк, В. Мандрагеля, Р. Марутян, Ю. Мельник, В. Фурашев, які розуміють безпеку як систему гарантій захисту життєво важливих інтересів держави, суспільства та особистості всередині та поза межами країни. Вона може виявлятися на таких рівнях: світової спільноти, регіону, окремої держави, соціальної спільноти та особистості [12]. Осмислюючи феномен безпеки крізь призму категорій «цінності», «національні інтереси», «розвиток», «суверенітет», «потреби», «права і свободи», «людина і суспільство», вчені заклали основу для введення в обіг та концептуалізації поняття «національна безпека». Національна безпека – це здатність країни своєчасно виявляти, запобігати і нейтралізувати реальні та потенційні загрози національним інтересам. Національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Національна безпека забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, еконо-

мічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах [11].

Висновки. Таким чином, розробка засад стратегії національної безпеки відповідно до національних інтересів, базових геополітичних і зовнішньополітичних пріоритетів є сьогодні одним з найважливіших завдань України. Аналіз використання поняття «безпека» свідчить про те, що не існує безпеки, відокремленої від життєдіяльності людини, а категорія безпеки детермінується усіма об'єктивними і суб'єктивними чинниками життя людини, суспільства та держави. Саме тому безпека набуває змістовного вираження тільки у зв'язку з конкретними чинниками цієї життєдіяльності. Однозначне вирішення геополітичної дилеми, тобто повернення до європейського цивілізаційного простору як повноправного суб'єкта євроатлантичної геополітики, сьогодні є правильним і логічним вибором українського народу. Внутрішнє і зовнішнє середовище України зумовлює її геополітичну стратегію, котра характеризується як багатовекторна. Вона продиктована необхідністю збереження стратегічної рівноваги в наявному геополітичному оточенні і спрямована на зміцнення національної і міжнародної безпеки. По-перше, проблеми національної безпеки знаходяться сьогодні у центрі уваги більшості цивілізованих країн світу, міждержавних утворень та громадських об'єднань. Причиною такої уваги стало саме глобальне середовище безпеки, що сьогодні містить у собі велику кількість загроз і викликів різноманітного характеру. По-друге, в сучасному безпекознавстві, що є міждисциплінарною наукою про безпеку, існує досить велика кількість подекуди суперечливих підходів у сферах дослідження проблем національної безпеки держави. Зокрема, це виявляється у великій кількості різноманітних дефініцій та точок зору стосовно сутності національної безпеки держави. По-третє, взагалі поняття «національна безпека» має велику кількість вимірів та аспектів, різниця між якими полягає, в тому числі, у відповідних позиціях, із яких розглядається дане питання.

Наші подальші дослідження спрямовуються на соціогуманітарний аспект забезпечення національної безпеки в контексті сучасних демократичних перетворень в умовах глобальних викликів та геополітичних змін щодо оптимізації механізмів забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виступ Президента України Володимира Зеленського на форумі «Україна 30. Міжнародна політика» 5 липня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua>.
2. Виступ президента України Володимира Зеленського на 76-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 23 вересня 2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua>.

3. Військова загроза з боку Росії : телефонна розмова Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга з Президентом України Володимиром Зеленським 6 квітня 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua>.

4. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах : підручник / перекл. з англ. Т. Цимбал. Київ : Наш формат, 2020. 448 с. URL: <https://nashformat.ua/products/politychnyj-poryadok-u-minlyvykh-suspilstvah-709244>.

5. Декларація незалежності США від 4 липня 1776 р. (Declaration of independence of the United States of America, July 4, 1776). URL: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua>.

6. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006#Text.

7. Друк Ю.Я. Зміст та основні складові модернізації політичної системи України. *Актуальні проблеми державного управління* : збірник наукових праць Харківського інституту державного управління. 2008. Вип. 1. С. 78–87.

8. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. С. 5. Ст. 241.

9. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г.Г. Демиденка, проф. О.В. Петришина. Харків : Право, 2009. 256 с.

10. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

11. Корнієвський О. Національна безпека. *Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.* Київ : Парламентське видавництво, 2011. 489 с.

12. Мурашко А.М. Державна безпека України як захищеність національних інтересів від реальних і потенційних загроз. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених, м. Чернігів, 25–26 березня 2021 р. : у 2-х частинах. Чернігів : ЧНТУ, 2021. Ч. 1. С. 391–392.

13. Революція Гідності – Національний меморіальний комплекс. URL: <https://maidanmuseum.org>.

14. Горбулін В.П., Власюк О.С., Кононенко С.В. Росія у війні з Україною: оцінки, наслідки та прогнози. *Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна*. Київ : НІСД, 2015. 132 с.

15. Ситник Г.П. Державне управління у сфері Національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. Київ : Вид-во НАДУ, 2012. 730 с.

16. Про Стратегію національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» : Указ президента України від 14 вересня 2020 р. №392/2020 URL: <https://www.president.gov.ua>.

17. Про Стратегію воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона» : Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua>.

18. Про Стратегію кібербезпеки України : Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua>

19. Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України : Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. URL: <https://www.president.gov.ua>

20. The Guardian, 1 november 2016. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/oct/31/andrew-parker-increasingly-aggressive-russia-a-growing-threat-touk-says-mi5-head>.

REFERENCES:

1. Vystup Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho na forumi "Ukraina 30 (2021) – Mizhnarodna polityka" 5 lypnia 2021roku [Speech by the President of Ukraine Volodymyr Zelensky at the Forum "Ukraine 30 – International Politics" on July 5, URL: <https://www.president.gov.ua>.

2. Vystup prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho na 76-y sesii Heneralnoi Asamblei OON (2021) [Speech of the President of Ukraine Volodymyr Zelensky at the 76th session of the UN General Assembly. URL: <https://www.president.gov.ua>.

3. Viiskova zahroza z boku Rosii: telefonna rozmova Heneralnoho sekretaria NATO Yensa Stoltenberha z prezidentom Ukrainy Volodymyrom Zelenskym (2021) Russia's military threat: NATO Secretary General Jens Stoltenberg's telephone conversation with Ukrainian President Volodymyr Zelensky. URL: <https://www.ukrinform.ua>.

4. Hantington S. (2020) "Politychnyi poriadok u minlyvykh suspilstvakh". Pidruchnyk. Pereklad z anh. Taras Tsymbal. ["Political order in changing societies" Textbook. Translation from English Taras Tsimbal] – K. : Nash format. 448 s. URL: <https://nashformat.ua/products/politychnyj-poryadok-u-minlyvykh-suspilstvah-709244>

5. Deklaratsiia nezalezhnosti SShA (1776) [Declaration of independence of the United States of America, July 4, 1776]. URL: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua>

6. Dohovir pro druzhbu, spivrobotnytstvo i partnerstvo mizh Ukrainoiu i Rosiisko Federatsiieiu (1997) Prypynennia dii Dohovoru pro druzhbu, spivrobotnytstvo i partnerstvo mizh Ukrainoiu i Rosiiskoiiu Federatsiieiu (2019) [Treaty of Friendship, Cooperation and Partnership between Ukraine and the Russian Federation-Kyiv-May 31, 1997; Termination of the Treaty of Friendship, Cooperation and Partnership between Ukraine and the Russian Federation.

7. Druk Yu.Ya (2008) Zmist ta osnovni skladovi modernizatsii politychnoi systemy Ukrainy [Content and main components of modernization of the political system of Ukraine] / Yu.Ya. Druk // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia : zb. nauk. pr. Khar NADU. Vyp. 1. Kh. : Mahistr, pp. 78–87.

8. Zakon Ukrainy „Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy” (2021) [Law of Ukraine „On National Security of Ukraine”] // Vidomosti Verkhovnoi Rady № 1702-IX.

9. Istoriia vchen pro derzhavu i parvo (2009) pidruchnyk [History of the doctrine of state and law: a textbook] / za red. prof. H.H. Demydenka, prof. O.V. Petryshyna. Kharkiv : Pravo, 256 s.

10. Konstytutsiia Ukrainy (1996) Pryiniata Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy [Constitution of Ukraine. Adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996] // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 30 S. 141.

11. Korniiievskiy O. (2011) Natsionalna bezpeka // Politychna entsyklopediia. [National Security // Political Encyclopedia] Redkol.: Yu. Levenets (holova), Yu. Shapoval (zast. holovy) ta in. – K. : Parlamentske vydavnytstvo, 489s.

12. Murashko A.M. (2021) Derzhavna bezpeka Ukrainy yak zakhshchenist natsionalnykh interesiv vid realnykh i potentsiinykh zahroz. Yunist nauky [State security of Ukraine as protection of national interests from real and potential threats. Youth of Science] – 2021: sotsialnoekonomichni ta humanitarni aspekty rozvytku suspilstva: zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo praktychnoi konferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh, m. Chernihiv, 25–26 bereznia 2021r. u 2-kh chastynakh. m. Chernihiv: ChNTU, Ch.1, pp. 391–392.

13. Revoliutsiia Hidnosti – Natsionalnyi memorialnyi kompleks . Borotba ukrainskykh hromadian za svoi prava, yaka oderzhala nazvu “levromaidan”, a zghodom “Revoliutsiia Hidnosti”, bula naimasshtabnishoiu podiieiu v novitnii istorii Ukrainy [Revolution of Dignity – National Memorial Complex. The struggle of Ukrainian citizens for their rights, called Euromaidan and later the Revolution of Dignity, was the largest event in the recent history of Ukraine] URL: <https://maidanmuseum.org>

14. Rosiia u viini z Ukrainoiu otsinky, naslidky ta prohnozy (2015) U kn.: Ukraina i Rosiia: deviatyi val chy Kytayska stina [Russia in the war with Ukraine: assessments, consequences and forecasts / In the book:

Ukraine and Russia: the ninth shaft or the Great Wall] / V. P. Horbulin, O. S. Vlasiuk, S. V. Kononenko. K. : NISD, 132 s.

15. Sytnyk H.P. (2012) Derzhavne upravlinnia u sferi Natsionalnoi bezpeky (Kontseptualni ta orhanizatsiino – pravovi zasady): pidruchnyk [Public administration in the field of National Security (Conceptual and organizational – legal principles): textbook] Kyiv : Vyd-vo NADU, 730 s.

16. Ukaz prezydenta Ukrainy № 392 (2020) „Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy – Bezpeka Liudyny – Bezpeka Krainy” URL: <https://www.president.gov.ua> >

17. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 121 “Stratehiia voiennoi bezpeky Ukrainy – Voienna bezpeka – Vseokhopliiuchaoborona”(2021)[Decree of the President of Ukraine of March 25, 2021 № 121/2021 “Military Security Strategy of Ukraine – Military Security – Comprehensive Defense”] URL: <https://www.president.gov.ua>.

18. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 447 “Stratehiia kiberbezpeky Ukrainy” (2021) [Decree of the President of Ukraine of August 26, 2021 № 447/2021 “Cyber Security Strategy of Ukraine”.] URL : <https://www.president.gov.ua>

19. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 448 “Pro Stratehiu zovnishnopolitychnoi diialnosti Ukrainy” (2021) [Decree of the President of Ukraine of August 26, 2021 № 448/2021 “On the Strategy of Foreign Policy of Ukraine”] URL: <https://www.president.gov.ua>.

20. The Guardian (2016) URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/oct/31/andrew-parker-increasingly-aggressive-russia-a-growing-threat-touk-says-mi5-head>.

Modernization of Ukraine’s national security during the war with Russia

Lisovskiy Volodymyr Mykolaiovych

Candidate of Political Science,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Administrative and Constitutional Law
Admiral Makarov Shipbuilding
National University
Heroiv Ukrainy Ave., 9, Mykolaiv, Ukraine

Social renewal of Ukrainian society at the present stage of development is carried out in a difficult period of crisis, which causes a traumatic impact on society in the broadest sense and on the individual in particular. There is a war in eastern Ukraine, socio-political instability in society, factors leading to injuries (physical and psychological) of many segments of the population. This situation is directly reflected in the socio-political, socio-legal, socio-economic life of the state and society. It is, first, the decline of legal culture in society, the devaluation of legal norms, values, guidelines, conceptual disorientation of the individual and the exacerbation of criminalization of society. According to the author, the consequences of the crisis in various spheres of society are general social modifications of various kinds: reduction of depersonalized trust in modern institutions of statehood, deformation of legal culture in society, devaluation of current legal norms, destruction of previous values, collapse of existing landmarks. All this leads to a fall in the level of social optimism, to the exacerbation of criminalization of society and etc. In this regard, the main idea is that the protection of national interests, as the basis of national security of Ukraine, should be considered in the perspective of nationalities historical interaction. Attention is paid to the national interests of Ukraine in maintaining the strategic balance in the existing geopolitical environment in strengthening national and international security. Instead, the system approach has shown its effectiveness in recognizing such a multifaceted phenomenon as the integrity of the territory of Ukraine, as well as in developing a comprehensive approach, identifying threats to the integrity of the state. The author highlights the main threats to the territorial integrity of Ukraine at the present stage of state formation, such as Russia’s invasion of certain Ukrainian territories; resolution of military aggression in eastern Ukraine; information war against Ukraine, threat to cybersecurity and security of information resources, which are, in fact, instruments of encroachment on the territorial integrity of Ukraine. According to the author, the greatest threat to the national security and territorial integrity of Ukraine is the mass support for separatist manifestations in Ukraine.

Key words: state sovereignty, territorial integrity of the state, risk factors, international security, separatism.